

DRIEPAS

Verenigingsblad van de Historische Kring Duiven-Groessen-Loo

Jaargang 39 nummer 3 november 2022

In dit nummer:

**De ontwikkeling
van de tuinbouw
in Groessen - 2**

**Wie kent ze niet ...
Dorpsverhalen**

**In gesprek met:
Jan en Leny
Gerritsen**

**Duivense smeden:
Familie Mattijssen**

Verenigingsnieuws

**Archeologisch
onderzoek
Onder de Toren**

www.hkdgl.nl

Inhoudsopgave

In dit nummer:

Inhoudsopgave	2
Voorwoord / Colofon	3
De ontwikkeling van de tuinbouw in Groessen deel 2	4
Wie kent ze niet ũ..	9
Dorpsverhalen en/of -gebeurtenissen	
In gesprek met ũ. Jan en Leny Gerritsen	11
Duivense smeden - Geschiedenis van de familie Mattijssen	15
Erfgoed Gelderland: `Het verhaal van Gelderland_	19
Verenigingsnieuws	20
Lezing 24 november 2022	
Historische stadswandeling Doesburg	
Nieuwe leden	
Duuve te Gek	
Archeologische veldonderzoek bouwproject Wonen onder de Toren	21

Op de voorkant:

Voormalige boerderij Klein Rijswijk
Familie Diesfeldt - Groessen
foto: Jo Schepers

Op de achterkant:

Familie Diesfeldt ca. 1920
kinderen v.l.n.r.: Bart, Cato, Beernd

Beste lezer,

Dit keer geen voorwoord door onze voorzitter Piet Bus, hij is tijdens de laatste ALV afgetreden. Het is nog ff wennen. Gelukkig blijft hij wel actief binnen de HKDGL. Een opvolger hebben we nog niet kunnen vinden.

Daarom een voorwoord vanuit de redactie. Met de spreekwoordelijke pen in de aanslag bedenk je dan ineens: wat, waarover ga ik eigenlijk schrijven?

Laat ik me beperken tot de actualiteit, wat speelt er in onze gemeente waar wij als HKDGL input en ondersteuning aan bieden.

- "Cultureel erfgoed ViA15 Groessen"
In onze Driepas heeft u hierover al regelmatig kunnen lezen. De komende periode worden de verhalen van [ex-]bewoners en kennisdragers opgehaald en door Video Club Duiven op film vastgelegd.
- Archeologisch onderzoek en opgravingen op het terrein van het woningbouwproject "Onder de Toren" in Groessen.
In deze Driepas vertellen we u over de opgravingen, maar veel belangrijker: welke vondsten er zijn gedaan.

Tenslotte een oproep voor extra handjes! Met een kleine, maar gelukkig wel een héél actieve en gezellige, groep van zo'n 15 leden wordt op de wekelijkse werkavond, vanuit huis of op locatie heel veel werk verricht.

Kom eens binnen lopen tijdens onze werkavond op woensdag vanaf 19:00 uur in de OGtent, zaal Bij Annie op de 1ste verdieping, we vertellen je graag alles over onze vereniging en ons werk hiervoor.

Mailen mag natuurlijk ook: secretariaat@hkdgl.nl

Martina van Hummel

Driepas is een uitgave van de Historische Kring Duiven-Groessen-Loo en verschijnt drie a vier maal per jaar.

Losse nummers € 5,95

Driepas is een begrip uit de bouwkunst: drie elkaar snijdende cirkels die samen een driehoek vormen, veelvuldig toegepast in gotische kerkvensters. In profane zin gebruikt als symbool voor de samenwerking van de kerkdorpen Duiven, Groessen en 't Loo.

Secretariaat / Redactieadres:
*Remigiusplein 9
6921 BL Duiven*

Bestuur:
bestuur@hkdgl.nl

Voorzitter:
*voorzitter@hkdgl.nl
vacature*

Secretaris:
*secretariaat@hkdgl.nl
D. van Sas*

Penningmeester:
*penningmeester@hkdgl.nl
E. Scheeres*

*IBAN: NL54RABO0315407484
BIC: RABONL2U*

Lid:
*A. van Beurden
M. van Hummel*

Internet:
www.hkdgl.nl

Facebook:
<https://nl-nl.facebook.com/historische.kring.7>

Instagram:
<https://www.instagram.com/hkdgl/>

Oplage: 310 stuks

Het lidmaatschap van de Historische Kring kost €19,00 per jaar. Leden en abonnees buiten de gemeenten Duiven, Zevenaar en Westervoort betalen € 6,00 als bijdrage in de verzend- en portokosten. Opzeggen van lidmaatschap of abonnement uitsluitend schriftelijk voor 1 december van het lopende jaar. Uit de uitgave mag niets worden overgenomen zonder schriftelijke toestemming vooraf en zonder bronvermelding.

De ontwikkeling van de tuinbouw in Groessen - 2

In de vorige Driepas ging het over de groei die de tuinbouw in Groessen beleefde. Deze ontstond niet alleen door de komst van de Huissense tuinders maar ook door het overstappen van de plaatselijke kleine boeren naar het telen van groente. Zij ondernamen deze stap omdat ze zagen dat de Huissense (immigrant) tuinders met hun manier van kweken een goede boterham verdienden. Dat wilden zij ook bereiken en mede door het stimulerend werk van kapelaan Adan vanuit de Andreasparochie zetten zij de stap om een beter leven voor hun gezin te bereiken.

Daarmee nam de productie een grote vlucht hetgeen de positie van Groente en Fruitveiling Zevenaer op haar beurt weer verbeterde. Er kwamen nu ook grote afnemers naar de veilingdagen, hetgeen resulteerde in hogere prijzen. De toenmalige directeur The van Dijk deed er alles aan om de veiling als spil van de afzet te ontwikkelen. De omzet bedroeg in 1977 ongeveer 10 miljoen gulden. De veiling bleef ongeveer 70 jaar zelfstandig maar was in 1987 genoodzaakt om te fuseren met de veiling in Bemmeltot de Veiling Oost Nederland.

De kwaliteit van de producten moest ook omhoog. Dat lukte ook omdat Philips Duphar en Bayer steeds meer beschermingsmiddelen voor tuinbouwgewassen ontwikkelden. Rond 1960 was de tijd dat er voornamelijk DDT en/of Parathion in gebruik waren echt verleden tijd. Nieuwe producten kwamen op de markt die de plagen van hoppers en bijters aan de gewassen te lijf gingen. Deze vereisten wel een korte afbreektijd om aan de normen van de voedsel- en warenwet te voldoen. De schaduwkant van die chemische middelen werd later pijnlijk duidelijk. Het verstoortte het ecologisch evenwicht ernstiger dan men toen verwachtte. Waarom nam de ontwikkeling van gewasbescherming zo'n grote vlucht? Door de intensiteit van de teelten kwamen er ook meer insecten in grotere aantallen voor. Op den duur werden deze ook nog eens immuun en moest er weer een nieuw (sterker) middel komen. Zo bleef die malle molen doordraaien. Daarbij vereisten zeker de export, maar ook de eigen bevolking dat de producten van een hogere kwaliteit waren. De tijd van het wegsnijden van een rups in een kool of appel en luis uit sla of andijvie wassen in water met zout was voorbij. Appels met een paar schurftplekjes werden onverkoopbaar voor de doorsnee consument. Bij de biologisch dynamisch telende Jonkheer Huub van Nispen tot Sevenaer, was dat juist een pre,

want dat liet zien dat er niet gespoten was. Daar kwamen toen al klanten die liever een vlekje op een appel of een rups in de kool hadden dan het residu van de chemische producten. Zowel de tuinder als de consument waren toen nog onvoldoende op de hoogte van de gevolgen op de lange termijn. De bestrijdingsmiddelen hadden voor de kwekers het voordeel dat er minder producten onbruikbaar of vernietigd werden en de omzet steeg. Intussen weten we beter en is er een grote slag gemaakt naar biologische (natuurlijke) bestrijdingen. Men is zoveel als mogelijk teruggevallen op de natuurlijke vijanden. Roofmijten gebruikt men nu die de spintmijt te lijf gaan in de komkommerteelt. Sluipwespen die de larven van schadelijke insecten gebruiken als broedmachine voor hun nakomelingen. Lieveheersbeestjes als vernietigers van luis. En zo kunnen we nog even doorgaan. Het (on) tij is gelukkig aan het keren. Het gebruik van agressieve gewasbeschermingsmiddelen vermindert steeds verder en de biologische teeltmethoden nemen gelukkig steeds verder toe. Een andere bedreiging was de bodemmoetheid. Door de intensiteit van het telen ontstonden er problemen met de vitaliteit van de gewassen in met name de kasteelten. Bepaalde soorten aaltjes bedreigden de teelt. Daar werd als oplossing het stomen van de grond tot 70 graden door gespecialiseerde bedrijven voor ingezet. Dat genereerde ook weer nadelige gevolgen. Het positieve bodemleven werd daarmee ook ontregeld. De Instituten in Wageningen ontwikkelden het telen op steenwol. Deze ziektevrije bodem gaf weer een positieve impuls aan de opbrengsten van de kasteelten.

De gevolgen van WO-II en de hagelramp voor Groessen.

Dat de inwoners van onze gemeente eind 1944 hun woongebied moesten verlaten betekende ook voor de tuinders dat zij hun bedrijven moesten achterlaten. Het overgrote deel kwam in Varsseveld en omgeving terecht waar ze in boerderijen werden ondergebracht. In het voorjaar van 1945 werden daar ook al de eerste voorjaarsgroenten gezaaid. Men wist tenslotte niet wanneer de bevrijding van het Duitse juk zou plaatsvinden. Ruim een half jaar na hun vertrek konden ze terug naar hun dorpen en werd de schade opgenomen. Daar werden ze niet blij van.

Operatie Market Garden bracht geen bevrijding maar een verlenging van de oorlog met maanden. Ook boven Groessen vonden veel luchtgevechten plaats tussen de geallieerde- en de Duitse jachtvliegtuigen. Aan Den Oldenhoek vielen eind 1944 twee Duitse toestellen neer. Die werden in 2008 door de ARGA-groep opgegraven. Veel huizen liepen schade op en in de kassen waren nog weinig ruiten door het oorlogsgeweld heel gebleven. Maar men zette de schouders eronder en bouwden de bedrijven gestaag weer op. Dat vereiste natuurlijk ontzettend veel veerkracht van deze mensen. Maar men kwam er stap voor stap toch bovenop. Toen alles weer _normaal_ draaide kwam er opnieuw onheil over Groessen.

De hagelramp van 26 augustus 1950 die zich vooral aan de Lijkweg voltrok vernietigde de gewassen in minuten waar maanden aan was gewerkt.

Ruiten vielen in scherven uit de kassen door de hagelstenen zo groot al duiveneieren. De geschatte schade aan vernielde producten en/of materialen bedroeg 1,5 miljoen kilo fruit, 4630 m² glas en 34 hectare groente. De totale schade bedroeg fl. 470.000,-.

Foto: hagelschade 1950

Verzekeringen waren er nog nauwelijks dus de derving van de inkomsten was groot. Uit een noodfonds kreeg men gemiddeld de helft van de schade vergoed. Maar ook nu rechtten deze ondernemers hun rug en gingen weer door.

Export naar Duitsland.

Duitsland was al lang een afzetmarkt voor deze omgeving. Rond 1900 gingen de kwekers zelf nog met hun producten naar de markten van Didam, Arnhem, Emmerich en Elten. Ook toen de veiling in Zevenaar al operationeel was bleven er nog kwekers die weg bewandelen. Ze dachten daar zelf een betere prijs te kunnen bedingen. Zeker voor Huissense tuinders was de Arnhemse markt van oorsprong een veel bezochte handelsplaats. Ook vanuit Groessen gingen ze nog met paard en wagen naar die markt. Ze werden echter ingehaald door de tijd omdat het afzetkanaal via de veiling de overhand kreeg. Veiling Zevenaar nam ook het verpakken van de producten voor de export naar de wens van de exporteurs ter hand. Zo lagen de uitsluitend rechte komkommers van dezelfde maat en gewicht strak in dozen met het opschrift Gurken aus Holland en Export Qualit±t.

Foto: export komkommers

Even een anekdote tussendoor.

Mijn ouders maakten rond 1970 een reisje op de Rijn vanuit Arnhem naar Königswinter. In Keulen was de eerste stop waar ze de stad konden bezichtigen. In de winkelstraat lopend ziet mijn vader bij een groentezaak de uitgestalde groeten staan. In _onze dozen_ met genoemd opschrift lagen echter geen exportkwaliteit komkommers maar _eigen_ kromme exemplaren van B-kwaliteit. Deze sluwe handelaar maakte dus misbruik van het eenmalige fust van onze exporteurs om zijn klanten een rad voor de ogen te draaien. Helaas was het Duits van mijn vader onvoldoende om deze persoon goed op zijn nummer te zetten. Verbazing wekte het wel.

In de Groessense kassen verschenen inmiddels ook nieuwe gewassen. En ook de teelt van pot- en kuipplanten, rozen, Gloriosa en Bouvardia deden hun intrede. Nieuwe ontwikkelingen die de voortgang met zich meebracht. Rond 1970 expandeerde het kweken van witlof zich enorm. Een welkome opvulling voor het winterseizoen. Toenmalig directeur van de veiling en kweker Henk Gerritsen was daarin een drijvende kracht. Een nieuwe ontwikkeling hierin werd het telen op water.

Door het Instituut voor Veredeling van Tuinbouwgewassen in Wageningen werden nieuwe rassen gekweekt die zonder dek-aarde toch een vaste krop produceerden.

Voordien werden de gekweekte knollen in kassen ingekuuld en afgedekt met aarde als drukmiddel voor vaste kroppen en stro om ze witgeel te houden. Bij het oogsten werden de knollen incl. de kroppen weer opgegraven en moesten de kroppen nog ontdaan worden van grond en vieze bladeren. Aangezien dit een zeer tijdrovende teeltmethode was, werd de teelt op water met open armen ontvangen. Dat moest wel in donkere ruimten gebeuren maar had weer het voordeel dat het gewas permanent zichtbaar was en veel beter controleerbaar werd en schoon geogst kon worden.

Foto: links witlof onder dekaarde en rechts op water gekweekt.

Een andere wijziging van telen met veel minder arbeidskosten is de aardbeienteelt. Werden deze zomerkoninkjes vroeger in de volle grond buiten maar ook in kassen geteeld, vandaag is het telen in goten op hoogte het credo. Door het gekruip tussen het gewas werden de knieën en de ruggenwervels flink belast. Bij regen bracht het ook nog eens flink wat rotte vruchten met zich

mee. Nu kan men staand of zittend de schone vruchten plukken.

Foto: aardbeienteelt vroeger en nu

Dat is niet alleen minder arbeidsintensief maar ook prettiger voor de plukkers die nu wel weer te krijgen zijn. Al met al is een tuinder het hele jaar in de weer om de inkomsten op peil te houden. De opleiding van de aspirant kweker veranderde ook in die tijd. Het verschoof steeds meer naar die van een manager dan van een arbeider met passie voor zijn vak. Daarbij werden wet- en regelgeving een steeds groter deel van het werk. Dat resulteerde in een steeds groter wordende groep die afhaakte. De oorzaak lag niet zozeer in de liefde voor het vak dan wel in de uren die dat kostte voor de bekende goed belegde boterham. De van negen tot vijf beroepen wonnen steeds meer terrein bij de jonge tuinderszonen. Die gaven ook nog eens meer zekerheid op een positieve loonontwikkeling die voor een tuinder zeer ongewis was. Hij was afhankelijk van vraag en aanbod in de markt. De gezinnen werden ook steeds kleiner waarmee de kans op een opvolger navenant afnam.

De vergrijzing deed de rest en zo nam ook in Groessen het aantal tuinders zienderogen af. De komst van het Unilever Research Laboratorium in de Helhoek snoepte ook potentiële tuinders weg. In het landbouwonderzoek daar kon men aan de slag op de proefvelden. Nadat er eenmaal aan die ruif gesnoept was, bleek de keuze voor zo'n baan aantrekkelijker dan een dagtaak op een eigen